

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Yhteenvetoa kuulemisessa saaduista kommentteista - yleistä

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Kuuleminen lausuntopalvelussa 10.3. - 16.4.2021

- Lausuntoja yhteensä 99
- Ne ovat luettavissa kokonaisuudessaan [lausuntopalvelussa](#)
- Lausunnonantajat
 - 17 valtion viranomaista tai viranomaisessa toimivaa neuvottelukuntaa tms.
 - 40 maakunnan liittoa, kuntaa tai kaupunkia
 - 10 oppilaitosta
 - 30 järjestöä, yhdistystä, säätiötä tms.
 - 1 Saamelaiskäräjät
 - 1 yksityishenkilö
- Komission ennakkopalautteen ja lausuntopalautteen mukaan korjattu versio muutosmerkinnöin ensi viikolla ryhmän Tiimerissä

Myönteistä ...ja kielteistä

Valmistelusta ja kumppanuudesta:

- Ohjelman valmisteluprosessi ansaitsee kiitokset. Ohjelmaa on valmisteltu osallistavalla tavalla.
- Valmisteluaikaa on ollut riittävästi ja myös ohjelman sisältöön on annettu hyvin tilaisuuksia vaikuttaa. Toisaalta myös eteen tullut suuria käännteitä ja muutoksia, tempoilevuutta.
- Ohjelma-asiakirjan valmistelun aikana toimintaympäristön tilanne on muuttunut radikaalisti ja hallintoviranomainen on pystynyt sopeuttamaan valmisteluprosessia tilanteen mukaan.
- *Suurin puute ohjelman kuulemisvaiheessa on oikeudenmukaisen siirtymän rahaston puuttuminen luonnoksesta ja mahdollisuus kommentoida EAKR-, ESR- ja JTF-sisältöjä toisiinsa vertaillen kokonaisuutena*

Myönteistä ...ja kielteistä

Ohjelman strategiasta ja kokonaisuudesta:

- Toimintaympäristön muutoksista aiheutuvat haasteet ja heijastumat alue- ja rakennepolitiikkaan on hahmotettu ohjelmaehdotuksessa kattavasti. Ohjelman strategiset **valinnat ja sisällölliset tavoitteet ovat perusteltuja** ja täydentävät EU:n ja kansallisia strategioita sekä politiikkatavoitteita. EAKR- ja ESR-toimintalinjat erityistavoitteineen, kohderyhmineen ja lopputulostavoitteineen on kuvattu ja perusteltu monipuolisesti.
- Alueelliset erot ja painotukset heijastuvat toimeenpanon valinnoissa mutta.....
- *Valitettavaa, että suuraluerajat (ELSA/IP) korostuvat niin ohjelman suunnittelussa kuin sen aiotussa toteutuksessa. Suomen tulee jatkossa tavoitella ohjelmavalmistelussa eri alueiden välisten ja sisäisten tarpeiden parempaa huomioimista. Ohjelma ei tunnista riittäväällä tavalla, että hyvin haasteellisia alueita on Suomessa muuallakin kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa. **Ohjelmassa ei siksi tule tarkastella kehittyneisyyseroja suuralueittain, vaan vähintään maakunnittain.***
- *Jotta rakennerahastotoiminnan vaikuttavuus ja tuloksellisuus olisivat tasapainossa Suomen suurien haasteiden kanssa, tulee ohjelman toimeenpanossa kiinnittää **huomiota koko Suomen kehityspotentiaalin valjastamiseen. Ohjelmaluonnoksessa ei oteta juurikaan kantaa rahoituksen kohdentumiseen Suomen eri alueille.** Tukien ja toiminnan keskittäminen entiseen tapaan pienelle osalle maatamme ei tuota riittäviä ratkaisuja.*
- **Toimintalinja 3 on kokonaisuutena tärkeä Suomelle. Toimintalinjan pitäisi ehdottomasti olla myös Etelä- ja Länsi-Suomen käytössä. Laajakaistainvestoinnit tulisi sisällyttää ohjelmaan hallituksen marraskuussa 2019 tekemän linjauksen mukaisesti. Vaikka Kestävän kasvun (RRF) ohjelmaehdotukseen sisältyy laajakaistainfrastruktuurirahoitusta, on sen ajallinen kesto alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaa lyhyempi.**

Myönteistä mm.

- **Pohjoisen harvaan asutun alueen erillisrahoitus** on huomioitu ohjelmaehdotuksessa hyvin ja yhdessä alueen maakuntien kanssa valmistellulla tavalla
- Ohjelmaehdotus huomioi aiempaa paremmin **kuntien ja kuntayhtymien roolin** aktiivisina aluekehittäjinä, kehittämisalustoina ja alueiden elinvoiman ylläpitäjinä.
- Ohjelmaehdotuksessa on hyvin **tunnustettu älykkään erikoistumisen prosessin rooli** aluelähtöistä kehittämistä ohjaavana kokonaisuutena. Alueellisen innovaatiotoiminnan ja älykkään erikoistumisen näkökulmasta on erittäin hyvä, että myös rajapinta Business Finlandiin on tunnistettu EU-ohjelmien ohella. Ohjelmassa on selkeästi tunnistettu ja tunnistettu älykkään erikoistumisen rooli.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä ja myönteisenä, että ohjelmaluonnokseen on kirjattu selkeästi, että ohjelmarahoituksella voidaan **kaikissa erityistavoitteissa toteuttaa tasa-arvoa erityisesti tavoittelevia hankkeita ja että sen lisäksi kaikkeen hanketoimintaan valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulmaa**. Tane pitää hyvänä, että erityistavoitteiden kuvausten yhteydessä tasa-arvonäkökulmia on pyritty täsmentämään ja konkretisoimaan, myös EAKR-toimien puolella.
- Vammaisfoorumi on tyytyväinen siihen, miten **vammaisyleissopimus on huomioitu ohjelmaehdotuksessa**. YK:n vammaissovituksen noudattamista ja edistämistä edellytetään ohjelmarahoitusta saavilta hankkeilta. Tämä on Vammaisfoorumin näkökulmasta erinomainen asia, kuten myös yhdenvertaisuuden edistäminen ohjelmassa.

Esimerkkejä ohjelma-asiakirjassa huomioiduista kommenteista

- **Ohjelmastrategian TKI-haasteita kuvaavaan osioon lisätty** ”Ammatillisten oppilaitosten rooli TKI-kehittämisessä on näiltä osin alihyödynnetty.”
- **Ohjelman tilannekuvatietao päivitetty työllisyyden** osalta seuraavasti perustuen uuden kansallisen uudistusohjelman tietoon: *Vuonna 2020 työllisyysaste oli 71,6 prosenttia, kun se vuonna 2019 oli 72,6 prosenttia (15–64-vuotiaat). Työttömyysaste nousi v. 2020 keskimäärin 7,8 prosenttiin, vuonna 2019 se oli 6,7 prosenttia. Vuonna 2020 koronapandemian vaikutukset olivat pääsyy työllisyyden heikentyneeseen kehitykseen. Negatiivisia työllisyysvaikutuksia aiheutui erityisesti tietyille sektoreille kuten matkailu- ja ravitsemusalalle ja tietyille teollisuuden aloille. Merkittävä osa työttömien määrän kasvusta aiheutui lomautuksista. Myös pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi. Nuorten työttömyys lisääntyi erityisesti suurissa kaupungeissa.*
- **Ohjelmastrategian syrjäytymiseen liittyviä haasteisiin kuvaavaan osioon lisätty syrjintä (SPR)** “Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa **syrjintä**, kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen.”
- **Lisätty strategiaosuuteen maininta kansallisesti linjatusta 35 %:n ilmastotavoitteesta**
- **Kestävä kehitys** sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti. Kestävän kehityksen tavoitteita ei tematisoida tämän enempää luonnoksessa. --> *lisätty esitetysti YK:n kestävän kehityksen tavoite 12 (vastuullinen kuluttaminen) strategiaosaan ja ruoka-apuun; mahdollisuuksien mukaan tarkennetaan EAKR:n erityistavoitteissa*
- Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen, talous ja **kulttuuri** otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. --> *lisätty viimeisessä lauseessa olevaan listaan sana ”kulttuuri” kaikkiin ET-kuvauksiin*

Toimeenpanossa huomioitavia kommentteja

- Tarvitaan **kiteytys ohjelman konkreettisista tavoitteista** ja suunnitelma vaikuttavuuden arvioinnista sekä seurannasta -->*viestinnän keinoin*
- Indikaattorikonaisuuden hahmottamiseksi tarvitaan selkeämpi **kokonaisesitys indikaattoreista**
- Tarvittaisiin **lukijaystävällinen kansankieliversio** -->*ohjelma itsessään on komission päätös eli ei voida muuttaa tekstejä; taulukoiden siirtäminen/kokoaminen dokumentin loppuosaa yksi keino tuottaa luettavampi ”ohjelman käyttöversio”*
- Erityistavoitteen alussa tulisi olla **lyhyt tiivistelmä erityistavoitteen keskeisestä sisällöstä ja kohdentumisesta** -->*viestinnässä huomioon*
- Tulee avata **vaikeita ja outoja käsitteitä** (esim. komissiolähtöisiä kuten alueluokka); ehdotetaan liitteeksi **sanastoa** -->*osaksi ”ohjelman käyttöversiota”*
- Tasa-arvotavoitteiden toteuttamiseksi taulukon 8 ohjeistukseen tulee kiinnittää toimeenpanossa riittävästi huomioita ja tarjota **ohjeistusta ja koulutusta sukupuolten tasa-arvosta. Tasa-arvon tukityölle on turvattava riittävät resurssit** (esim. valtakunnallinen koordinaatiohanke) -->*jo huomioitu ja alustavasti sovittu rahoitettavaksi vk-potista*
- Selkeä epäkohta yhdenvertaisuuden näkökulmasta on, että vielä tällä rakennerahastokaudella osallistujalomakkeissa on sukupuoleksi voinut valita vain miehen tai naisen. Tulevan ohjelman toteutuksessa ja raportoinnissa on ehdottomasti **tunnistettava ja tunnustettava sukupuolen moninaisuus**. Koska yhdenvertaisuutta edellytetään hankkeiden toteuttajilta, tulisi myös rahoittavan viranomaisen toimia yhdenvertaisuutta edistäen. -->*ei tässä vaiheessa, perustuu HETUun eli käyttöön kun Suomen lainsäädännössä mahdollista; SFC:ssä muu-valinta jo mahdollinen*

Toimeenpanossa huomioitavia kommentteja

- Suomen rakennerahastotoiminnan on oltava **kytkeytyneempi eurooppalaiseen kehittämiseen** ja sen pitää näkyä myös käytännön hanketoiminnassa. Ohjelmassa onkin kirjauksia, jotka tukevat tätä pyrkimystä. Niitä tulee kuitenkin vielä vahvistaa ja **kannustaa hanketoimijoita verkostoituman ja etsimään osaamisia ja yhteistyötä avoimesti eurooppalaisista kumppaneista**. Rahastojen **yhteensovittamista esimerkiksi suhteessa Horisontti-, Interreg- ja maaseutuohjelmiin** tulee pohtia ja syventää. Ohjelmien välistä vuorovaikutusta voisi systematisoida ja helpottaa tulosten vastavuoroista hyödyntämistä. Ohjelmassa tuodaan hyvänä tavoitteena esille **rahastojen synergia**. Olisikin hyvä kuvata tähän liittyvää **tavoiteltavaa toimintamallia sekä tuoda esille MYR:n roolia yhteensovittavana elimenä**. Valtakunnallisen ja alueellisesti rahoitettavan toiminnan hyvään synkroniin ja tiedonvälitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. **Alueellisten ja valtakunnallisten toimien** sekä eri rahoitusinstrumenttien **yhteensovittaminen** ovat tärkeitä tavoitteita, jotka kuitenkin vaativat myös **toimivat rakenteet ohjelman toimeenpanovaiheessa**. -->*menettelyjä voidaan kehittää esimerkiksi sihteeristötyössä*
- Toimintalinjojen tulee noudattaa haittojen välttämisen luonnolle (Do Not Significant Harm) -periaatetta ja olla ilmastokestäviä. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi **hankkeiden arviointiin tarvittaisiin mini-yva -työryhmiä, joihin kannattaisi kutsua ympäristöjärjestökin mukaan**. (SLL) EU:n Do No Significant Harm-periaate koskee myös Uudistuva ja osaava Suomi-ohjelman toteutusta. **On tärkeää täsmentää, miten tämä näyttäytyy käytännön ohjelmatyössä** -->*komission ohjeistus tulossa*
- SOSTE toivoo, että **hankekokonaisuuksiin sisältyisi aina kokonaisarviointi**, joka kerää yhteen yksittäisten hankkeiden tuloksia kuvaavat arviot. TVY ry toteaa lausunnossaan, että osallisuuden ja työllisyyden edistämisen **vaikuttavuutta tulisi arvioida entistä systemaattisemmin** ja muutenkin painottaa enemmän hankkeiden vaikutusten arviointia kautta koko ohjelman. Esimerkiksi THL:n Sokra-hankeella on onnistuttu hyvin kokoamaan ja kuvaamaan osallisuus-käsitettä sekä ohjaamaan hanketoimijoita ajankohtaisen tutkimustietoon pohjautuen toteuttamaan ennalta suunniteltua vaikuttavampia hankkeita. Tällaista tutkimustyötä olisi tärkeää hyödyntää kaikissa ohjelmakauden osioissa. --> *pohdittavaksi arvioinnin suunnittelussa*
-

Toimeenpanossa huomioitavia kommentteja

- **Valtaosa yrittäjistä tarvitsee konkreettista apua hankehallinnossa** ja byrokratian tulkinnessa. Markkinointiviestinnällä on taattava, että pk-yritykset löytävät oikeaan aikaan heille sopivat hankkeet ja yritysneuvonnan on alueilla myös palveltava tätä tarkoitusta. (SY) -->*keinoina mm. viestintä, yhteistyö sidosryhmien kanssa ja riittävien hallintoresurssien turvaaminen*
- YK:n vammaisyleissopimus velvoittaa yhteistyöhön vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen kanssa kaikissa heitä koskevilla kysymyksissä. Näin ollen **Vammaisfoorumi olisi nimettävä ohjelman seurantaryhmään (seurantakomitea)**, jotta varmistetaan vammaisjärjestöjen näkemykset ohjelman toteutuksessa. --> *seurantakomitean asettamisen valmistelu*
- Toivotaan mahdollisimman **lyhyitä käsittely- ja maksatusaikoja** -->*keinoina mm. yksinkertaistetut kustannusmallit*
- Yleisemminkin ohjelman kuvauksessa tulee tuoda esiin **hankkeiden välistä yhteistyötä. Ohjelman toteutuksen tulee tukea oppien ja tulosten jakamista asukkaiden, toimijoiden, hankkeiden, kaupunkien ja alueiden välillä.** Ohjelman tulee tukea myös mahdollisimman vaikuttavien konsortioiden rakentamista, joilla on menestymisen edellytyksiä myös laajemmista kansainvälisissä hankkeissa --> *hyviä esimerkkejä hankkeiden yhteistyön edistämisestä jakoon (vk. hankkeet, kestävä kaupunkikehittäminen, ELMO jne.)*

Muita huomioita

- Indikaattoreiden tavoitetasot tulee tarkistaa, kun maakuntakohtainen varojenjako on selvillä --> *TEM tuottaa tarkistettut luvut*
- Ehdotettu sukupuolten tasa-arvoon ja romanasioihin liittyviä mahdollistavia edellytyksiä lisättäväksi ohjelmaa --> *ei lisätä, koska ko. ESR+:n erityistavoitteita ei ole valittu ohjelmaan*
- Liikennejärjestelmiin liittyvä mahdollistava edellytys: Paikallisten liikenneinfrastruktuurien osalta ei vaadita etukäteen laadittavia hankeluetteloita. Hankkeet tulee valita tavanomaisessa haku- ja rahoitusprosessissa --> *keskustelu jatkuu komission kanssa*
- Älykkääseen erikoistumiseen liittyvä mahdollistava edellytys: Alueiden kehittämisen näkökulmasta on keskeistä luoda mekanismi, jonka kautta maakuntien innovaatiojärjestelmien tarpeet tulevat huomioiduksi kansallisen innovaatiopolitiikan sisällöissä ja myös kansallisten innovaatorahoitusten valmistelussa. Älykkään erikoistumisen mahdollistavien edellytysten kohdassa 5 ei ole esitetty riittävää toimintamallia kansallisen ja alueellisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien yhteensovittamiseksi --> *kansallisen ja alueellisen TKI-toiminnan yhteensovittamista esitetään toimeenpanoasetukseen (TEM) ALKE-keskusteluja koskevaan pykälään ja tarkennettavaksi ALKE-keskusteluprosessissa*

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Yhteenvetoa kuulemisessa saaduista kommentteista - EAKR

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

EAKR (TL1-TL3): Myönteistä

- Yleistä painotusta digitalisaatioon ja vihreään siirtymään kiitellään laajasti
- Liikenteen kehittäminen huomioitu monipuolisesti (1.2 Digitalisaatio, 2.1 Energiatehokkuus, 3.3 investoinnit)
- Digitaalisissa innovaatiokeskitymissä (EDIH, DIH) nähdään paljon mahdollisuuksia
- TL2:lla erityisesti kaupungit tunnistivat paljon itselleen tärkeitä sisältöjä
- Ilmastonmuutokseen sopeutuminen: oma erityistavoite 2.4 saa laajalti myönteisen vastaanoton ja sitä pidetään hyvänä uutena avauksena
- Luontomatkailun nostaminen saa laajaa kannatusta (mahdollista myös Natura 2000 –alueilla)
- Innovatiiviset ja kestävät julkiset hankinnat tervetullut lisäys
- Pohjoisen harvan asutuksen erillisrahoituksen EAKR-käyttökohteita pidetään hyvinä ja perusteltuina

EAKR: Esimerkkejä ohjelma-asiakirjassa huomioituista kommentteista

- Lisätty uusia kohderyhmiä: Valtion viranomaiset (1.1), seurakunnat ja seurakuntayhtymät (1.2, 2.1, 2.6), työmarkkinajärjestöt (2.4, 2.6), korkeakoulut (2.4), paikalliset toimijat (2.4)
- **ET 1.1 lisätty:** *Innovaatioiden syntyminen ei ole paikasta riippuvaista: eri tyyppisillä alueilla syntyy erilaisia innovaatioita. Innovaatio- ja oppimisympäristöjen tulee entistä enemmän pystyä palvelemaan myös esim. maaseudulla olevia mahdollisuuksia ja tarpeita. Valtion ja kaupunkien väliset innovaatioekosysteemisopimukset ovat myös osa kokonaisuutta.*
- **ET 1.2 lisätty:** *Tavoitteena on myös edistää yhteentoimivien data-avaruuksien rakentamista*
- **ET 2.1 lisätty:** *sähköstä tuotteiksi (Power to X) –ratkaisut*
- **ET 2.4 lisätty:** *Toiminnan pääasiallisena tuloksena alueellisen ja paikallisen ilmastotyön kokonaisuus on vahvistunut ja alueiden, ja kuntien ja paikallisyhteisöjen ennakointi- ja varautumisvalmius ilmastoriskeihin on parantunut merkittävästi.*
- **ET 2.6 lisätty:** *materiaalit ja resurssit kiertävät eri käyttötarkoituksissa pitkään, läpinäkyvästi ja turvallisesti. ...jotka turvaavat myös toiminnan eettisyyden ja haitallisten aineiden poistamisen kierrosta*
- **ET 3.3 lisätty alkuun:** *Erityistavoitetta toteutetaan ainoastaan Itä- ja Pohjois-Suomessa käyttäen pohjoisen harvaan asuttujen alueiden erillisrahoitusta. ...Harvaan asutulla pitkien etäisyyksien maaseudulla paikkaperustaisten älykkään liikenteen ratkaisujen merkitys kasvaa.*
- **ET 3.3 poistettu:** *Sukupuolten tasa-arvoa edistetään huomioimalla infrastruktuuri-investointien ympäristövaikutusarvioinneissa investointien vaikutukset sukupuoliin ja väestöryhmiin => ohjelmasta rahoitettavat infrastruktuuri-investoinnit ovat niin pieniä, ettei niistä laadita ympäristövaikutusarviointeja*
- Lisäksi: suurten yritysten rooli ekosysteemien avaintoimijoina; lisätään sopivaan kohtaan

EAKR: Toimeenpanossa huomioitavia kommentteja

- TL1:n ja TL2:n erityistavoitteissa päällekkäisyyttä: TKI, pk-yritykset, digitalisaatio, vähähiilisyys
⇒ **eroja on selkiytettävä koulutuksessa ja ohjeistuksessa**
- Luotava hankepareja TL1/TL2 + TL4
- Ilmastotoimet korostuvat myös TL1:n tukitoimiluokissa => **koulutus ja ohjeistus (tavoite 35 %)**
- Olisi kannatettavaa, että edistymistä digitalisaation osalta pystyttäisiin mittaamaan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja rakennerahastojen kautta tarjoamaan ratkaisuja eri digitalisaatioasteella oleville yrityksille
- Rahoittajan olisi kannustettava yrityksiä tulevaisuusinvestointien myöntämisen yhteydessä aina myös työntekijöiden osaamisen päivittämiseen ja uudelleen kouluttamiseen
- On pidettävä huoli siitä, että tuki kohdistuu nimenomaisesti uuden luomiseen ja esimerkiksi yritysten TKI-investointien kasvattamiseen, ei niinkään normaaliin, jatkuvaan toimintaan
- Yksinyrittäjiä ja yritysten omistajanvaihdoksia tuotava vahvemmin ja tavoitteellisemmin esille; pk-yritysten kasvua ja kilpailukykyä pyrittävä lisäämään keskisuuriin yrityksiin kohdistetuilla toimilla => **yritykset yläkäsitteenä; tarpeet ja tilanteet maakunta- ja hakukohtaisia**
- Aiemmin rahoitus on kohdistunut pääosin oppilaitoksille ja muille julkisille toimijoille; on arvioitava kriittisesti, millaiset hankkeet oppilaitosten yritysyritysyhteistyön osalta ovat tarkoituksenmukaisia ja pk-yritysten kannalta mielekkäitä ja tehokkaita
- yrityksiin kohdistuvissa kehittämistoimissa olisi syytä seurata sitä, miten tuet kohdistuvat eri toimialoille (miehiä/naisia työllistävät alat, naisvaltaiset/miesvaltaiset yritysyritystoimialat, patenttien määrä yms); ennakoiden voitaisiin sitten kohdistaa erityisiä hakuja toimialoille/teemoihin, jos vinoutumaa havaittaisiin

EAKR: Muita huomioita (1)

- TL3 pitäisi olla mahdollinen koko maassa
- TL3:lla pitäisi olla mukana myös laajakaistainvestoinnit
- Valmistelun alkuvaiheessa mukana ollut, mutta ohjelmasta pois jätetty erityistavoite 1.4 ”Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten” olisi mahdollistanut paremmin ohjelman toimeenpanon uudistamisen
- Biotalousasemaa tulisi vielä selventää; onko sen ajateltu sisältyvän kaikilta osa-alueiltaan ohjelmasta rahoitettavaan toimintaan ja mahdollisesti käsitteeseen kiertotalous, jos näin on, se tulisi selkeästi tuoda esiin ja käyttää ohjelmassa termiä bio- ja kiertotalous => **vain korkean jalostusasteen biotaloutta**
- Vahva painottuminen vähähiilisyteen tuottaa riskin ohjelman toimien kaventumiseen; ohjelma tarjoaa myös aika vähän välineitä konkreettisiin esim. päästövähennyksiä tuottaviin toimiin eli rahoitus suunnitelmien toteuttamiseen pitää varmistaa muuta kautta
- Tietyt tekstit toistuvat erityistavoitteissa samansisältöisinä => **asetuksesta tulevan ohjelmarakenteen ongelma**
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa tulee voida vastata myös luontokadon ja vesien tilan ongelmiin
- Huomioitava myös varhaiskasvatus ja opetusala (1.1 ja 1.2) => **hajauttaisi ohjelman fokusta**
- EAKR-rahoituksella toteutettavat pienet parantamishankkeet eivät kaikilta osin kytkeydy TEN-T – verkkoon, eikä sitä näin ollen tulisi kytkeä osaksi pääasiallista sisältöä => **liittyy myös mahdollistavaan edellytykseen; asiaa selvitetään**

EAKR: Muita huomioita (2)

- Myös kaupunkialueilla täytyy olla tasavertaiset mahdollisuudet EU-varojen hyödyntämiseen kansalais-toimijoiden ja kansalaisten vapaamuotoisten ryhmien toimesta, nyt tämä mahdollisuus on suurelta osin vain maaseutualueilla
- Välittävien toimielimien asiantuntijoilla tulisi olla ajantasaista osaamista hankkeiden toteutettavuuden ja vaikutusten arvioimiseksi. Sekä TL1 että TL2 osalta rahoituspäätösten tekijöiden on osattava arvioida, onko esim. esitetyt päästövähennykset laskettu asianmukaisesti tai onko esitetty demonstraatiohanke päästöjä vähentävä. Sama koskee myös hanketoimijoita, joiden on voitava tietää millä tarkkuudella ja aikajaksolla hänen oletetaan projektin tuloksia esittävän => **koulutus ja ohjeistus**
- 1.2: suorat yritystuet soveltuvat ennen muuta digitalisaatiota edistävien teknologioiden ja esimerkiksi alustojen kehittämiseen ja vain osassa tapauksissa digitalisaation käyttöönottoon. Ohjelmatekstiä olisi tarpeellista tarkentaa niin, että tuen myöntäminen yrityksille olisi kohdennetumpaa.
- TKI-toimintaan ja digitalisaatioon pitäisi lisätä terveysteknologiaa tukevat toiminnot => **pääsääntöisesti ei ole mainittu toimialoja**
- ET 1.2:ssa mainittu robotiikka, IoT, 3D-tulostus, tekoäly; ohjelma ulottuu vuoteen 2027 ja osa tuolloin hyödynnettävistä teknologioista on vielä tuntemattomia, siksi ohjelman pitäisi olla teknologianeutraali => **korostetaan esimerkinomaisuutta**
- On tärkeää panostaa hybridimallisten tapahtumien suunnitteluun ja kehittämiseen. Kriisistä toipuminen edellyttää panostuksia kulttuuri- ja tapahtuma-alan tarpeista lähtevälle TKI-toiminnalle; transformatiivisen matkailun kehittäminen lisää myös kulttuurielämysten merkitystä esim. luontokohteissa

Ympäristöselostus

- **Jää vähemmälle huomiolle lausunnoissa**
- **Pidetään yleisesti selkeänä ja kattavana, joskin yleispiirteisenä => johtuu pitkälti arvioinnin kohteen luonteesta: puiteohjelma, ei vielä tiedossa konkreettisia hankkeita**
- **Taulukoissa olisi voitu käyttää useampia plus- ja miinusmerkkejä**
- **Isoimpana puutteena nousee lausunnoissa esiin se, että vaihtoehtojen tarkastelu on rajoittunut vain esitettyyn toimintaohjelmaehdotukseen ja tilanteeseen, jossa ohjelmaa ei laadittaisi (ns. 0-vaihtoehto). Ympäristöarviointi ei siten ole sisältänyt sellaisia vaihtoehtoasetelmia, joissa ohjelman keskeisiä sisältökysymyksiä koskevia valintatilanteita olisi arvioitu.**
- **Työterveys ja -turvallisuus on jäänyt vähäiselle huomiolle**
- **Hyvä, että ympäristöselostukseen on kirjattu ympäristövaikutuksia lieventäviä suosituksia ohjaamaan tulevia rahoituspäätöksiä**

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Yhteenvetoa kuulemisessa saaduista kommentteista - ESR

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

ESR (TL 4 – TL 6): Myönteistä ohjelmaluonnoksesta

- Toimintalinjat ovat **oikeaan osuneita** ja **tarpeellisia** ja mahdollistavat **alueiden ja toimijoiden tarpeista lähtevää** kehittämistä
- **Kohtaanto-ongelmat** ovat merkittäviä yritysten kasvua estäviä tekijöitä, rekrytointivaikeuksissa olevien yritysten tunnettuuden ja vetovoimaisuuden lisääminen on tarpeellista
- **Työperäistä maahanmuuttoa** tarvitaan, **maassa jo olevia** houkutella jäämään ja **kielikoulutusta** tulee kehittää
- **Monialaisen ja –ammattillisen** yhteistyön ja palvelun kehittäminen on tärkeää ja huomioitu hyvin
- Aineellisen avun ohessa tarjottavat **liitännäistoimet** ovat tärkeitä
- **Kehitettävien toimien juurruttaminen ja levittäminen** oleellista (sosiaaliset innovaatiot)
- Tärkeää, että **työelämän ja -terveyden kehittäminen** on mukana – voisi olla kaikissa erityistavoitteissa
- **Yhteistyö työnantajien ja kolmannen sektorin** kanssa tärkeää
- **Yhteiskunnalliset yritykset** huomioitu
- **Ammattillinen ja alueellinen liikkuvuus** tärkeätä
- Hyvä, että **työttömyyden pitkittymisen ehkäisy** on huomioitu
- Hyvä, että **osatyökykyiset ja ikääntyvät (kasvava ryhmä)** on huomioitu
- **Digitaaliset palvelut** lisäävät yhdenvertaisuutta
- **Ajasta ja paikasta riippumattomien** jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjonta ja työn tekemisen mahdollisuus huomioitu

ESR: Esimerkkejä ohjelma-asiakirjassa huomioituista kommentteista

- **ET 4.1.6 Uutta osaamista työelämään:**
 - Non-formaalit oppimisympäristöt
 - Hakeva toiminta koulutuksessa aliedustettujen ryhmien tavoittamiseksi
 - Kehitetään koulutusjärjestelmän toimijoiden kykyä vastata jatkuvan oppimisen tarpeeseen
 - Vähähiilisyysosaaminen
 - Opintojen ja työssäkäynnin yhdistämisen tuki ja jaksaminen
- **ET 4.1.7 Yhdenvertaiseen osallisuuteen:**
 - Työkyvyn tuki
 - Ammattilaiset kolmannen ja neljännen sektorin sekä viranomaisten väliseen kumppanuuteen
- **TL 5, Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen:**
 - Lastensuojelunuorten pyöreän pöydän ryhmään mukaan toisen asteen koulutuksen järjestäjiä
- **ET 4.1.11 Eväitä elämään:**
 - Kohderyhmien esimerkkeihin vankilasta vapautuvat vangit
 - Kestävän kehityksen huomioiminen aineellisen avun jakamisessa
- Omakielinen palvelu (sisällytetään erityistavoitteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi)
- Terminologian täsmennyksiä

ESR: Toimeenpanossa huomioitavia kommentteja

- **Valtakunnallisen ja alueellisen** toiminnan yhteensovittaminen ja tiedotus
- **Hankkeiden yhteistyön edistäminen**/ Toimintalinjan 4 toimenpiteiden kytkentä EAKR:n toimintalinjojen 1 ja 2 kanssa
- Hanketyölle asetettuja **tavoitteita ja niiden toteutumista ja vaikuttavuutta** tulee seurata aktiivisesti
- Tuettavan toiminnan oltava selkeästi **uutta luovaa ja dynaamista** eikä ylläpitävää, normitoiminnan rahoitusta
- Ammattiliittojen ja muiden toimesta jo **kehitettyjen mallien hyödyntäminen** (Sijoita ja valmenna (IPS-malli) / Kehitetyt uraohjauspalvelut) /NUOTTI)
- Palvelun tulee olla **tarpeen mukaista ja yksilöllistä**. Esim. digitaaliset palvelut eivät saa aiheuttaa eriarvoisuutta.
- Pyrkimyksenä tulee olla **aito työllistyminen** avoimille työmarkkinoille
- Toimenpiteet kuvattava yksityiskohtaisemmin
- Aineellisen avun jakamisesta ilmoitettava ruoka-apu.fi:ssä /
- **Kohderyhmät** voivat olla tarkemmin määriteltäviä kuin ne, jotka ohjelma-asiakirjassa on mainittu pääasiallisina kohderyhminä – **alueellisten ja paikallisten tarpeitten mukaisesti**

ESR: Muita huomioita/Ei voida huomioida

- CLLD-toimintamallin ottaminen ohjelmaan (->*kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen*)
- Ei välttämättä lisätä kohderyhmäksi uusia 'alaryhmiä' – esim. yksinyrittäjiä, mikro- ja pk-yrityksiä (-> *mainittu jo yritykset ja yrittäjät, tarkistetaan johdonmukaisuus*)
- Myös esim. muita yksittäisiä kohderyhmiä, jos niiden katsotaan sisältyvän jo mainittuihin esimerkkeihin
- Lisäys matalan kynnyksen ja ehkäisevien palveluiden vahvistamisesta (palveluihin hakeutuminen ja palvelutarpeen parempi tunnistaminen) sekä asiakaslähtöisistä palveluista (yksilöllisyys ja oikea-aikaisuus) (*sisältyy ajatuksellisesti jo moniammatillisiin ja monialaisiin palveluihin ja palveluiden kehittämiseen, joita toteutetaan kaikissa erityistavoitteissa*)